

RUSYA FEDERASYONUNUN DIŞ POLİTİKASINI ŞEKİLLENDİREN JEOPOLİTİK KURAM: NEO-AVRASYACILIK ÖRNEĞİ

Dr. Aidarbek Amirbek*

Özet

Rusya'da jeopolitik anlayışın gelişimi SSCB'nin dağılması sonrası döneme tekabül etmektedir. Nitekim SSCB döneminde jeopolitik kuramlar emperyal hedefleri olan Anglo-Sakson ülkelerinin dünya hakimiyetine ulaşmada önemli bir araç olduğu gerekçesiyle okutulmamıştır, böylece genç jeopolitik teorisyenlerin yetiştirilmesi yasaklanmıştır. Ancak SSCB'nin dağılmasıyla Rusya yöneticileri devletin güçlenmesini belli bir coğrafi alan üzerinde nüfuzunu sağlamak ve devam ettirmekle mümkün olduğu şuuruna varmışlardır. Bu bağlamda uluslararası arenada Rusya'nın çıkarları ile güvenliğine öncülük tanıyan yeni jeopolitik kuramlar gelişmiştir. Bunların başında Neo-Avrasyacılık jeopolitik ekolü gelmektedir. Nitekim Rusya devlet Başkanı Vladimir Putin'in Avrasyacılık anlayışına dayalı dış politika yürüttüğünü ve yakın çevre alanını Avrasyacılık kimliği üzerinden çeşitli entegrasyon girişimleriyle bağımlı tutmaya çalıştığını varsayarsak, Neo-Avrasyacılık ekolün kuramsal anlamda Rusya'nın dış politika felsefesini şekillendirdiği ve etkilediği gözlemlenebilir.

Anahtar kelimeler: Neo-Avrasyacılık, Rusya, SSCB, Dış Politika, Jeopolitika, Güvenlik.

GEOPOLITICAL THEORY OF RUSSIAN FEDERATION'S FOREIGN POLICY: THE SAMPLE OF NEO-EURASIANISM

Abstract

The development of geopolitical perception in Russia corresponds after collapse of Soviet Union. In fact, geopolitical theories was not applied by reason of counting them as Anglo-Saxon countries' important tool to reach world sovereignty. Thus, educating young theorist was forbidden. But, after collapse of Soviet Union, rulers of Russia understood that strengthening the country is possible by providing ascendancy over a certain geographical field. In that concept, new geopolitical theories pioneering security and

* Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası ilişkiler bölümü öğretim üyesi, Türkistan/Kazakistan Cumhuriyeti, e-posta: a.amirbek80@gmail.com

interests of Russia in international arena has been developed. One of those theories is Neo-Eurasian geopolitical school. If it is considered that Vladimir Putin is implementing Eurasian-oriented foreign policy and trying to keep the neighboring countries with Eurasian identity, it can be observed that Neo-Eurasian school has patterned and effected Russia's foreign policy.

Keywords: Neo-Eurasianism, Russia, USSR, Foreign Policy, Geopolitics, Security.

GİRİŞ

SSCB döneminde jeopolitik kuramlar yayılcı ve nüfuz edici hedefler barındırdığı gerekçesiyle ders kitaplarına konulmamıştır. Çünkü SSCB döneminde Komünist parti başkanları tarafından jeopolitik teorilerin yayılımının yasaklaması iki temel gerekçeden kaynaklanmıştır. Bunlardan biri, Politbüro üyeleri jeopolitik teorileri emperyal güçlerin dünyada kendi nüfuzunu sağlamlaştırmak ve genişletmek için hayati çıkarları olan belli bir coğrafi alanı "Hayat sahası" adı altında kontrol etmek için ürettiklerine inanmışlardır. SSCB'nin emperyalist ülkelerin geliştirdiği bir bilim olan jeopolitiği okutmayı ideolojik fikirleriyle bağdaşmadığına inanılmıştır. Diğeri ise SSCB her şeyi ile ABD'nin önderliğindeki kapitalist ülkelerin değerlerine anti-tez oluşturan fikirleriyle hayatta kalabileceklerini düşünerek, jeopolitik kuramları ile ekollerin Batı dünyasının ayrılmaz bir parçası olduğu varsayımıyla sosyalist ülkelerin okul kitaplarında yer almasını ideolojik açıdan olumsuz yaklaşmışlardır.¹ SSCB'nin dağılmasıyla Rusya yöneticileri devletin hayatîyetinin belli bir coğrafi alan üzerinde nüfuzunu sağlamak ve devam ettirmekle mümkün olduğuna inanmışlardır. Böyle bir inancın pekişmesine ve Rusya'da jeopolitik kuramların gelişimine üç temel faktör etkili olmuştur:

- Rusya uluslararası arenada güçlü bir aktör olarak hayatîyetini sadece çok kutuplu bir düzende sağlayabilirdi. Dünyayı Rusya'nın istediği çok kutuplu yapıya büründürmek ise Ruslar'ın çıkarlarına cevap veren yeni jeopolitik kuramların ve fikirlerin geliştirilmesiyle mümkündü;

- Rus yöneticiler Rusya'nın yeniden büyük bir güç olarak ortaya çıkmasını istemeyen diğer güçlü aktörler (özellikle Batı dünyası) tarafından Atlantikçi çıkarlara hizmet eden jeopolitik ve jeoekonomik mantıkla çevrelemeye çalışıldığına inanmaktadırlar ve bunun önünü almak ise yeni geliştirilmeye çalışılan anti-Atlantikçi özelliğe sahip Rus jeopolitik ve jeoekonomik fikirlerle mümkün olduğuna inanılmaktadır;

- Rusya'nın bağımsız devlet olarak gelişimini engelleyen tek kutuplu dünya düzenidir. Böyle bir düzeni ortadan kaldırmayı hedefleyen ve Batıcı anlayışa alternatif oluşturan jeopolitik kuramların fazlasıyla geliştirilmesine çalışılmalıdır.

Bununla birlikte Rusya'da SSCB'nin dağılımına kadar Rus jeopolitik ekollerin olmadığını söylemek mümkün değildir. Çünkü

¹ Raşid Muhaev, *Geopolitika (Jeopolitik)*, Moskova, Yuniti Dana yayınları, 2010, s. 3-5

Rus jeopolitik kaynaklar detaylı incelendiği zaman, uluslararası arenada Rusya'nın gücünü ve nüfuzunu güçlendirmek için XIX asırlarda bile kafa yoran Rus jeopolitik düşünürlerin var olduğu görülür. XIX asırdaki Rus jeopolitik düşünürler Rusya'nın bölgesel ve küresel rolü ne olmalıdır, dünyadaki yeri nedir, kimliği Batı'lı mı Asya'lı mı veya her ikisini içeren özel bir kimliği ve kültürü var mıdır sorularına cevap aramışlardır ve Rusya'nın nasıl bir dış politika geliştirmesi gerektiğini araştırmışlardır.²

Genel anlamda Rus jeopolitik kuramları ülkenin bağımsız bir devlet olarak hayatta kalabilmesini analiz eden çeşitli bilimsel önerileri içermektedir. Rus jeopolitik kuramcılarının bu önerilerinin büyük bir çoğunluğunu belli bir coğrafi alan ve bu alan üzerindeki hayati çıkarlarının korunması üzerine geliştirilmiştir. Diğer taraftan, Rus jeopolitik kuramcılarının Rusya'nın özel bir misyonun olduğu inancını da bilimsel anlamda hem elit tabakaya hem de topluma aşılama çalışmışlardır. Rus jeopolitik kuramcılarının aşılama çalıştığı bu özel misyon inancı sadece belli bir coğrafi alan üzerinde nüfuzunu sağlamak ile ekonomik çıkarlarını korumak adına geliştirilen kıta Avrupa ve Anglo-Sakson jeopolitik kuramcılarının fikirlerinden ayrılmaktadır. Nitekim bu inanç sayesinde Rus jeopolitik kuramlar ile Anglo-Sakson kuramlar arasındaki temel ayırım ortaya çıkmaktadır. Nitekim Anglo-Sakson kuramcılarının büyük bir çoğunluğu jeopolitik teorileri ülkenin ekonomik çıkarlarını ön plana alan ve ülkeye materyal anlamda daha fazla kâr getirmesini sağlayan çeşitli fikirler bütünü olarak ortaya çıkarken, Rusya'da ise jeopolitik kuramların büyük çoğunluğu ekonomik çıkarlardan ziyade, kimliğini (benliğini) tanımlama ile dünya arenasında güçlü aktör olarak kalmayı içeren çeşitli fikri akımların toplamını temsil etmiştir.³

RUS JEOPOLİTİK GELENEĞİ VE TEMEL KARAKTERİ

Rus jeopolitik geleneği birçok faktörün etkisiyle biçimlenmiştir. Bu faktörlerin safına özellikle bağımsızlık ve irade özgürlüğü için mücadele ile ulusun hayatta kalma güdüsünü dahil edebiliriz. Nitekim Rus jeopolitik kuramcılarının göre bu iki faktör ülkenin yakın

² Nikolai Nartov, *Geopolitika (Jeopolitik)*, Moskova, Yuniti Dana yayınları, 2002, s. 105-107

³ Raşid Muhaev, *a.g.e.*, s. 211-213

çevresine yayılımını sağlayan temel itici gücü oluşturmuşlardır.⁴ Diğer taraftan bazı Rus jeopolitik kuramcılara göre Rusya'nın jeopolitik anlayışına yer aldığı coğrafi mekân ile toprağının genişliği büyük rol oynamaktadır. Onlara göre bu iki faktör Rusya'yı hem Avrupa'ya (Batı) hemde Asya'ya (Doğu) yayılımı sağlayan en önemli etkenlerdir.⁵

Ayrıca Rusya'nın jeopolitik geleneğine dış tehdit anlayışının büyük etki ettiğini gözlemlemek mümkündür. Tarihsel açıdan Ruslar'ın hem Müslüman Doğu hem de Hristiyan Batı topraklarına yayılarak hayat sürmesi ve bu coğrafi alanlarda büyük oranda çeşitli yerlatı kaynaklarının bulunması, bu kaynakları nüfuzu altına almak isteyenlerin ortaya çıkması, Ruslar açısından doğal olarak büyük bir dış tehdit algısının oluştuğu varsayılmaktadır. Nitekim tarihsel anlamda Rusya'nın XVI asırdan itibaren sürekli dış ülkelerle savaşarak, dış baskılara maruz kaldığını ve bunun sonucunda dış tehdit algısının Rusya'nın derin devlet anlayışına kökünden yerleştiği kabul edilmektedir.⁶

Rus jeopolitik kuramcısı Muhaev'e göre Rusya'nın sınırına yakın çevresine yönelik dış politikasını anlayabilmek için ülkenin tarihsel süreç şeklinde devam eden siyasi kültür kodlarının özelliklerinin kavranmasıyla mümkün olduğunu dile getirir. Rusya'nın siyasi kültür kodlarının çözülmesi, aynı zamanda Rus devletinin uluslararası arenadaki dış politika mantığının anlaşılmasını sağlayacağını teyit eder. Yazar Toynbee'ye atıfta bulunarak, Rusya'nın Ortodoks Hristiyan toplumu olduğunu ve liberal-demokratik değerleri içeren günümüz Batı değerlerine uymadığını, kendisine özgü siyasi ve kültürel değerleri barındırdığını dile getirir. Ona göre Rusya'nın siyasi kültür kodlarını Batı tarzı liberal - demokratik değerlerinden arındırılmalıdır, daha çok otoriter-kolektif bir siyasi kültür anlayışını içerdiğini ve dış politikasının da bu mantığa göre şekillendiğine dikkat çeker.⁷

Rus jeopolitik kuramcılar XIX asrın ikinci yarısından başlayarak Rusya'nın yakın çevreye yayılımını coğrafi ve tabiat

⁴ Leonid Milov, Prirodno-Klimatiçeski Faktor İ Osobennosti Rossiiskogo İstoriceskogo Prosesa (Tabiat ve İklim Faktörü İle Rusya'nın Tarihsel Gelişim Süreci), *Voprosi İstorii (Tarih Soruları Dergisi)*, №4-5, 1992, s. 40

⁵ Aleksandr Boronov, Petr Smirnov, Rossiya İ Ruskiye: Karakter Naroda İ Sudbi Stranı (Rusya Ve Ruslar: Halkın Karakteri Ve Ülkenin Kaderi), Sankt Peterburg, Lenizdat yayınları, 1992, s. 59-60

⁶ Yuri Polyakov, Rossiskiy Prostor: Blago İli Proklatiye (Rusya'nın Geniş Alanları: Ülkenin İyiliğine Mi, Yoksa Ülkenin baş Ağrısı Mı), *Svobodnaya Mysl (Bağımsız Fikir Dergisi)*, 1992, №12, s. 17-20

⁷ Raşid Muhaev, *a.g.e.*, s. 218-219

kanunlarıyla açıklamışlardır. Nitekim onlara göre Rusya'nın asırlarca kendi varlığını koruma güdüsüyle hareket ettiği için daha çok savunmacı ve askeri eylemlere hazırlıklı ruhla yetişmiştir. Rusya açısından böyle bir ruhi yapının oluşmasında sürekli dış baskılara maruz kalması ve tüm gücünü devletinbağımsız bir aktör olarak hayatiyetini sağlamaya harcamasının rolü büyüktür. Bundan dolayı Rusya sürekli otoriter düzene başvurmuştur, şahsi çıkarları devletin çıkarlarına boyun eğdirmiştir ve sürekli olarak kişisel özgürlükleri güvenlik gerekçesiyle sınırlandırmaya yeğlemiştir. Kısacası Rus siyasi kültürünün asırlarca devam eden temel özelliği güçlü aktör olarak hayatta kalma güdüsünün gelişmiş olması ve bu amaca ulaşma ile güvenliğini sağlamada gerekli tüm iç faktörleri devletin çıkarlarına göre mobilize edebilme kabiliyetidir.

Böylece Rusya'nın ifade edilen siyasi kültürünün özelliklerini aynı zamanda Rus jeopolitik geleneği de teyit etmektedir. Örneğin klasik Rus jeopolitik kuramcısı Lev Tihomirov Rusya devletinin derin kodlarında emperyal güç olma isteğinin yattığını ve bu isteği hayata geçirmede tüm imkân ile olanakları seferber etmeye hazır olduğunu, Rus devlet geleneğinde böyle bir düşünce yapısının oluşmasında Bizans imparatorluğundan (Doğu Roma imparatorluğu) miras olarak aldığı emperyal devleti şekillendirme düşüncesinin yattığını vurgular. Ona göre Rusya devleti Bizans imparatorluğundan sadece ifade edilenleri miras olarak almakla sınırlı kalmamıştır, aynı zamanda Doğu ile Batı arasındaki köprüleri sağlayan ve Avrupa ile Asya ülkelerinin değerlerini sentezleyen jeopolitik düşünce yapısını da miras olarak kabul etmiştir. Bunlara ek olarak Tihomirov Rusya'nın Bizans imparatorluğundan devletin güvenliği ile çıkarlarını her şeyin üstünde görme ve ülkenin tüm imkan ile kabiliyetini (günümüz anlamıyla milli gücünü) devletin güçlü aktör olarak hayatiyeti ile gelişimi için adayabilme kabiliyetini miras edindiğini teyit eder.⁸ Diğer Rus jeopolitik kuramcısı Nikolai Berdiyaev ise Rusya'nın siyasal kültür açısından çeşitli medeniyetlerin etkisiyle geliştiğini ve halkın hayatta kalmasının birçok zorlukların üstesinden geçme zaruriyetini doğurduğunu ve bundan dolayı Rusya'nın sürekli istikrarsız bir yapı ve devlet olarak hayatta kalma mücadelesini sergilemek zorunda kaldığını dile getirir.⁹ Nitekim Rusya devletinin tarihsel ve kültürel gelişim süreci incelendiği zaman, şu aşamalardan geçmiştir: a) Hıristiyan döneminin Kiev Rusya'sı; b) Moskova krallığı

⁸ Lev Tihomirov, *Monarhiçeskaya Gosudarstvennost (Monarşi Devletçilik)*, Sankt Peterburg, Rossiiski İmperski Soyuz Orden yayınları, 1992, s. 94

⁹ Nikolai Berdiyaev, *İstoki İ Smisl Russkogo Kommunizma (Rus Komünizminin Geçmiş Ve Anlamı)*, Moskova, Nauka yayınları, 1990, s. 7

dönemi; c) Peterburg imparatorluğu dönemi; d) Komünizmin hakim olduğu dönem; e) Post komünizm dönemidir. Rusya'nın günümüz devlet anlayışı ile dış politika felsefesinin oluşumunda ifade edilen dönemlerin özelliklerinin izlerine rastlamak mümkündür ve her dönem bir öncekinin mirasçısı olarak ortaya çıkmıştır.

Rusya'nın tarihinde ve siyasi kültüründe büyük bir etki yaratan her dönemin iç ve dış politika özellikleri bir diğer aşamadaki yeni dönemle iç içe geçerek, mirasçılık konumunu devam ettirmiştir. Böylece her dönemin iç ve dış politika öncelikleri bir diğer aşamada oluşturulmaya çalışılan farklı görünümdeki ideolojik yapıyla devam ettirilmiştir ve bunun sonucu olarak Rusya'nın hem iç, hem dış politikasının kökenini oluşturan bazı temel özelliklerinin (karakterinin) alt yapısında değişime uğramadan süregelmiştir. Böylece değişime uğramadan, ifade edilen her dönemde bir evvelki dönemden miras olarak aldığı iç ve dış politikanın temel özelliklerinin devamı olarak görülen Rus emperyal yayılım mantığı siyasal kültürün ayrılmaz parçası haline gelerek, değişime uğramayan geleneksel dış politika değerleri olarak Rus eliti ile halkının benliğini oluşturmuştur. Böylece çeşitli farklı ideolojik dönemlerden geçen, ancak Rus eliti ile halkının benliğini oluşturan ve hiçbir değişime uğramayan, aynı zamanda günümüzde bile Rusya'nın ülke içinde ve yakın çevresine dönük dış politikasının şekillenmesinde büyük bir rol oynayan Rus siyasal kültürünün ve siyasal rejimin temel özelliklerini şu aşağıdaki temel mantık oluşturmaktadır:

Rusya'nın iktidar yapılanması hangi ideolojik dönemden geçerse geçsin, genellikle otoriter karaktere göre şekillenmiştir. Günümüzde bile Rusya'da çeşitli Batı değerlerini savunan elit ile kitlenin olmasına rağmen, ülkenin devlet yapılanması Çar Putin¹⁰ diyebileceğimiz otoriter bir sistemle yönetilmektedir. Bu doğal olarak Rusya'nın tarihsel anlamda değişime uğramayan ve derin devlet yapılanmasının özünü oluşturan geleneksel Rus siyasal kültür kökeninin hâlâ devam ettiği anlamına gelmektedir.

Görünürde demokratik ama gerçekte ise monarşik ile otoriter bir yönetim sistemiyle şekillenen merkezi iktidarın katı merkezli oluşumu, aynı zamanda yerel yönetim yapısına da sirayet ederek, zamanla kendi kıvamına büründürmektedir. Rus eliti ile halkının benliğine sinmiş olan böyle bir geleneksel Rus siyasal kültüründen kurtulamamanın sayesinde, ülkede Batı anlamında bir sivil toplum

¹⁰ Bu Konuda Daha Fazla Bilgi İçin Bkz. Merve Suna Özel, *Çar Putin İle Üçüncü Dönem*, 05.09.2012, http://www.21yyte.org/tr/yazi6729-CAR_PUTIN_ile_Ucuncu_Donem.html, Son erişim 12.11.2014

yapısı kurulamamıştır ve önümüzdeki orta vade sürecinde de böyle bir yapının kurulma olasılığı mümkün gözükmemektedir. Böylece Rusya'da sivil toplum sürekli olarak devlet tarafından şekillenmiştir, aksinin hayata geçtiği tarihsel açıdan daha görülmemiştir ve bundan dolayı devlet sürekli olarak sivil toplumu kontrolde tutmuştur, çünkü Rus siyasal ve entellektüel eliti Batı anlamında sivil toplumun gelişimini devletin yakın çevre alanına emperyal yayılabilmek için tehdit olarak algılamıştır ve çeşitli gerekçeler göstererek, sürekli otoriter varlığını sürdürmüştür. Nitekim 2012 yılının Mayıs ayında iktidara üçüncü kez gelen Putin'in ilk 100 günde yapmış olduğu temel reformların başında sivil toplum örgütlerinin eylemleri ile dıştan sağlanan finansal yardım kaynaklarını devletin sıkı kontrolüne alma girişimleri olmuştur ve bu amaçla Rus parlamentosunun iki kanadında kendisinin yönettiği parti çoğunluğunun eliyle yeni katı yasaların çıkarılmasına ön ayak olmuştur. Böyle bir adımlar da devletin güvenliğini ve hayatiyetini sağlama gerekçesiyle hayata geçirilmiştir.¹¹ Rusya'da böyle bir otoriter yapının oluşumu doğrudan siyasi hayatta bürokrasinin rolünü güçlendirmektedir ve devlet yöneticileri ile Batıcı kimliği destekleyen halk arasındaki uçurum sürekli artmaktadır.

Rus siyasal kültürü ile dış politikaya etki eden siyasal rejimin otoriter yapısı ile devletin sürekli olarak sivil toplumu kontrole yönelik eylemlerini 1900'li yılların başında kitaplarında dile getiren Rus felsefecisi ile jeopolitik teorisyeni Nikolai Berdiyaev olmuştur. Berdiyaev Rusya'nın otoriter yapısını devlet içinde halk ile yönetici arasındaki anlaşmazlığa yol açan ikili mücadele şeklinde ele almıştır ve halkın özerklik isteme girişimleriyle halk ile devlet yöneticileri arasındaki anlaşmazlığın daha fazla açılacağını 1900'li yılların başında görebilmiştir.¹² Rus siyasal kültürünün Batı benzeri sivil toplum yapısından farklılığını derinden analiz eden diğer bir Rus klasik yazarı Petr Çadaev olmuştur. Ona göre Rusya'da tüm yetkileri ile kararları sadece en üst iktidar yöneticisi alır ve ne şekilde yapılması gerektiğine yönelik talimatları da kendisi verir. Diğer devlet görevlileri ile sivil toplumun temel fonksiyonu ise alınan kararlara boyun eğmek ve verilen talimatları aynen uygulamakla sınırlıdır. Nitekim ona göre Rusya'nın iç ve dış politikasını tarihsel kronolojik açıdan incelemek, söylenenleri doğrulayan birçok

¹¹ Yan Vaslavski, *2012 Yılında Cumhurbaşkanı Putin'in 100 Günü: İllüzyonlar ve Gerçekler*, 03.09.2012, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=800&cid=1214&bolge=9&konu=0>, Son erişim 12.11.2014

¹² Nikolai Berdiyaev, *İstoki İ Smysl Russkogo Kommunizma (Rus Komünizminin Geçmişi ve Anlamı)*, Moskova, Nauka yayınları, 1990, s. 8

örneklerle dolu olduğunu beyan eder.¹³ Diğer Rus klasik yazarı Pavel Milyukov ise ülkesinin siyasal kültür anlayışının yakın çevre alanına izlediği dış politikasına etkisini derinden analiz ederek, Rusya'nın jeopolitik kodlarında yakın çevre alanını kontrol etme güdüsünün çoktan dış politika geleneğine büründüğünü, buna rağmen ülkesinin Batı-Doğu değerlerini sentezleyen bir dış politika algısının yeşermeye başladığını, ancak Batı Avrupa ülkelerine kıyasla dış politikasında daha fazla katı gücü tercih eden ve iç politikasında toplumu devletin şekillendirmesine alışık olan bir yapının mevcudiyetinden söz etmiştir. Bundan dolayı Milyukov Rusya'yı toplumu şekillendiren devlet olarak nitelemiştir ve dış politikayı da toplumun (yani sivil örgütlerin) etki alanı dışında analiz etmiştir.¹⁴

RUS DIŞ POLİTİKASININ ŞEKİLLENMESİNDE NEO-AVRASYACI EKOLÜN ETKİSİ

Klâsik Avrasyacı ekolün savunduğu tezleri günümüz dünya şartlarına göre yeniden yorumlayan jeopolitik bilim adamlarının başında Aleksandr Dugin gelmektedir. Rusya devlet Başkanı Vladimir Putin'in Avrasyacılık anlayışına dayalı dış politika yürüttüğünü ve yakın çevre alanını Avrasyacılık kimliği öne çıkartan çeşitli entegrasyon girişimleriyle bağımlı tutmaya çalıştığını varsayarsak, Neo-Avrasyacılık ekolün Rus dış politika felsefesini fazlasıyla etkilediği gözlemlenebilir.

Neo-Avrasyacılık ekolün önde gelen temsilcilerinden Dugin SSCB sonrası Rusya'da oluşan ideolojik boşluğu doldurmaya çalışarak, bunun en iyi bir şekilde ulusal-bolşevizm fikirlerini içeren Avrasyacılık ideolojisini yeniden canlandırmakla mümkün olduğunu savunur.

Dugin şahsi yapısı gereği Ortodoks inancına derinden bağlanan, siyasi anlamda merkezi sağ kolu destekleyen ve Rusya'nın kendi kültürel kodlarını yeniden hayata geçirerek, dünyada ve bölgede lâıyk olduğu yeri alarak, global anlamda hem Doğu'da hem de Batı'da etkisi olan imparatorluk hükmündeki gücü olan bir devlet olarak canlanmasını isteyen bir entellektüel zümre ve bir anlamda devlet adamıdır. Nitekim bazı kaynaklara göre Dugin Rusya devlet

¹³ Petr Çadaev, *Apologiya Sumaşedşego (Delinin Apolojisi)*, Moskova, Sovremennik yayınları, 1989, s. 30-41

¹⁴ Petr Milyukov, *Oçerki Po İstorii Ruskoj Kulturi (Rus Kültür Tarihinin Derin Anlatımı)*, Cilt:1, Sankt Peterburg, İ. N. Skorohodova yayınları, 1909, s. 148

başkanı Putin'in önemli danışmanlarından biridir.¹⁵ Bundan dolayı Dugin'in jeopolitik felsefesinin iyi incelenmesi belli bir anlamda günümüz Rusya'nın dış politika felsefesinin anlaşılmasını sağlayacaktır ya da en azından Rusya'nın bölgesel ve küresel etkisi olan konularda tutumunu anlamaya yardımcı olacaktır.

Dugin Rusya'nın yeniden emperyal bir güç olarak dünya politikasına çıkması için jeopolitik bilimi etkin bir şekilde kullanan nadir Rus entellektüel teorisyenlerin biridir. Dugin jeopolitik anlamda Rusya'nın jeopolitiğine ilişkin fikirlerini ilk kez 1994 yılında yayınlanan "Muhafazakâr devrimcilik" (orijinal adı Konservativnaya revolyusiyaya) adındaki kitabında detaylı bir şekilde analiz etmiştir. Kitabın temel mantığı Alman muhafazakâr devrimcilerin "Üçüncü yol" olarak isimlendirdiği dış politika felsefesini aynen Rusya'ya uygulamaktır. Dugin'e göre Rusya'nın gerçek anlamda ders alması gereken ve birçok konuda öğrenmeye uygun en önemli fikirlerin başında Alman ulusal-sosyalizmi içeren "Üçüncü yol" felsefesidir.¹⁶ Dugin kitabında Rusya için beş temel dersin çıkarılması gerektiğini dile getirir: a) Carl Schmitt'in tarih anlayışını aynen kopyalamak; b) Halkın bütünlüğü iradesini sağlamlaştırmak; c) Halkın dostunun ve düşmanın olmasının fark edilmesi, yani Biz ve Onlar anlayışının sürekli canlı tutulması; d) Uluslararası politikanın olası gelişmelerine karşı Rus kültürel kodlarını gözönünde bulunduran dış politika kararlarının alınmasıdır; e) Rusya'nın Schmitt'in anlamındaki "Büyük alan" (Grossraum) teorisini hayat geçirmeye çalışmasıdır ve dış politika alanında ABD ile İngiltere'nin başını çektiği Atlantikçi ideolojinin baş düşman olduğunu hatırdan çıkarmamaktır.

Yine Dugin'e göre yukarıda ifade edilen beş temel dersin hayata geçirilmesi için gerilla mantığını içeren eylemler ile mümkünliğini ve Rus halkının kültürel kodlarını iyi anlayan ve dış politikada Rus halkının çıkarlarını ve güvenliğini üstün tutan bir liderin gelmesiyle olanaklı olduğunu dile getirmiştir.¹⁷ Aynı zamanda Dugin, bazı bilim adamlarının ifade ettiği gibi mitolojik (efsanevi) düşünceler ile değil, aslında Rus kültürel kodları günümüz dünyasıyla sentezleyen yeni bir Rus jeopolitik fikirleriyle ortaya çıkmıştır. Nitekim 2010 yılında kaleme aldığı "XXI asırda Rusya'nın dış politika stratejisi üzerine" adlı yazısında Rusya'nın hem küresel anlamda hem

¹⁵ Andreas Umland, *Evraziskiye Proektı Putina İ Dugina – Shodstva İ Razliçiya (Putin Ve Dugin'in Avrasya Projeleri – Benzeri Ve Farklılıkları)*, 19.06.2012, <http://inosmi.ru/politic/20120622/193954633.html>, Son erişim 12.11.2014

¹⁶ Aleksandr Dugin, *Konservativnaya Revolyusiyaya (Muhafazakâr devrimcilik)*, Moskova, Arktogeya yayınları, 1994, s. 14

¹⁷ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 67-68

de yakın çevresine yönelik dış politikasının nasıl gelişmesi gerektiğine ilişkin fikirlerini gerçekçi jeopolitik üslûpla dile getirmiştir.¹⁸ Yazısını 11 konu üzerinde yoğunlaştıran Dugin, konumuz açısından özellikle siyasi gerçekçilik, tek kutuplu – çok kutuplu dünya düzeni, Rusya'nın yakın çevresine yönelik uzun ve kısa vadeli dış politika stratejisi ile Dördüncü dış politika teorisi büyük önem arz etmektedir.

Dugin makalesinde siyasi gerçekçilik konusunu ele alırken, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte ABD önderliğinde yeni bir dünya sisteminin hayata geçirilmeye çalışıldığını ve NATO gibi küresel örgütlerin ise böyle bir sistemin kurulmasına ön ayak olmaya çalıştığını, Varşova Paktının dağılmasına rağmen ABD hâlâ dünyada soğuk savaş düşüncesiyle hareket ettiğini dile getirmiştir. Bunu kabul etmenin uluslararası politikaya gerçekçi siyasi bir gözle bakmak olduğunu, aksi durumu iddia etmek ise gerçekleri görememek anlamına geldiğini teyit etmektedir. Böylece Dugin Atlantikçi'lerin yapılandırmaya çalıştığı düzene karşı hazırlıklı olmaları gerektiğini ve Rusya'nın ulusal kodları ile kültürünü koruyan bölgesel düzeni hayata geçirmeyi önermektedir.¹⁹

Dugin, ABD'nin dünyaya empoze etmekte olduğu sistemi tek kutuplu dünya düzeni çerçevesinde incelemektedir ve ABD'nin dünyayı istikrarsızlığa büründürdüğü hegemonik yapısının kırılmasını sadece çok kutuplu sistemle mümkün olduğunu vurgulamıştır. Ona göre dünyanın sadece bir devletin çıkarları ile güvenliğine bağlı olarak şekillenmesi birçok adaletsizliği, kargaşayı ve istikrarsızlığı beraberinde getirecektir. İç siyasette muhalefetin olması gibi, dünya siyasetinde de güçlü ülkeleri dengeleyici bir sistemin olması gereklidir. Ancak bu şekilde dünyada dengeler sağlanabilir, bir güçlü devletin yaptığı adaletsiz davranışları diğer güçlü devletler tarafından durdurulabilir, bir anlamda dünyada istikrar ve barış bu şekilde sağlanabilir. Dugin böyle bir düzeni çok kutuplu olarak adlandırmaktadır ve Rusya'nın da bulunduğu çeşitli merkezlerden oluşan böyle bir yapının Carl Schmitt'in ifade ettiği "Büyük alan" olarak adlandırılabilceğini vurgulamaktadır. Yani Dugin dünyada uluslararası barış ve güvenlikten sorumlu birkaç sorumlu merkez olmalıdır, onların etkilerinin yayıldığı belli bir jeopolitik alanın mevcudiyeti şarttır ki, böyle bir jeopolitik alanın

¹⁸ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *K Vneşnepolitičeskoj Strategi Rossi V XXI Veke (XXI asırda Rusya'nın dış politika stratejisi üzerine)*, 18.04.2010, <http://konservativizm.org/konservativizm/theory/180410222514.xhtml>, Son erişim 13.11.2014

¹⁹ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

oluşmasında Schmitt'in "Büyük alan" teorisine bağlı olarak açıklamıştır.²⁰ Yani Dugin dünyayı güçlü devletlerin merkezi rol oynadığı çeşitli "Büyük alanlardan" oluşması gerektiğini ve Rusya açısından ise böyle bir alanın Çarlık Rusya ile SSCB döneminde etkisi sağlanan jeopolitik alandan oluştuğunu teyit etmiştir.

Dugin'in Rusya'nın yakın çevresine yönelik uzun vadeli dış politika stratejisine yönelik ise şunları dile getirmiştir: a) Rusya yakın çevresine yönelik dış politikasını ulusal çıkarlarını herşeyden üstün tutarak oluşturmalıdır; b) Rusya dış politikasını küresel anlamda yeniden gözden geçirerek, çıkarları ve güvenliği söz konusu olan her yerde (her bölgede) korumaya çalışmalıdır. Bu anlamda Rusya'nın dış politika misyonu ile vizyonu yakın çevre ile sınırlı tutulmalıdır, uzak çevreyi de kapsayacak şekilde küresel anlamda yeniden belirlenmelidir. Eğer Rusya küresel vizyona ve misyona sahip olmaz ise, günümüz teknolojiler düşman devletlerin yayılımını Rusya'nın sınırına kadar taşıyarak, güvenliğini ve çıkarlarını ciddi şekilde tehdit edecektir. Bundan dolayı Rusya hem yakın çevresinde hemde uzak çevresinde stratejik müttefikleri bularak, gerekli anlaşmaları yapmalıdır ve onları kendisine bağlayarak, yakın çevreyi de içine alan küresel güvenlik halkasını oluşturmalıdır; c) Rusya yakın çevresi olan Doğu Avrupa bölgesini ihmal etmemelidir, özellikle bu bölgedeki Ortodoks inancına sahip olan devletler üzerinde nüfuzu ile etkisini yeniden sağlamlaştırmalıdır. Bu kapsamda bölgesel anlamda ön plana Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Sırbistan, Yunanistan ön plana çıkmaktadır; d) Rusya Avrasya Birliği adı altında BDT ülkelerini uluslararası niteliğe sahip yeni bir örgüt bünyesinde bütünleştirmelidir, örnek olarak AB'nin tarihsel gelişim dönemleri alınabilir. Böylece Rusya kendi önderliğinde daha fazla bütünleşmiş, kenetlenmiş ve askeri-stratejik, siyasi-ekonomik anlamda Rusya'nın çıkarları çerçevesinde bir ağızdan konuşan ittifak yapısını elde edecektir ve dünya politikasındaki rolü daha fazla güçlenecektir; e) Rusya dünyadaki diğer güçlü merkezler ile ikili stratejik ittifaka dayalı anlaşmalar imzalamalıdır, böylece ABD'nin hegemonyasını dünyaya yayma isteğini sınırlandırabilir veya ileride ABD'ye benzer diğer güçlü aktörlerin ortaya çıkmasını engelleyebilir.²¹

Dugin'in genel anlamda uluslararası ilişkiler alanına, özel anlamda Rusya'nın dış politikası için yeni bir ideolojinin geliştirdiğine tanık olmaktadır. Bu ideolojisinin temel felsefesini "Dördüncü dış politika teorisi" çerçevesinde özetlemiştir. Nitekim

²⁰ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

²¹ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

Dugin'in Neo-Avrasyacı fikirlerinin temelinde "Dödüncü dış politika teorisinin" yer aldığını gözlemlemekteyiz. "Dödüncü dış politika teorisi" tek kutuplu yapıya tamamen karşı çıkarak, onun yerine çok kutuplu yapının nasıl oluşması gerektiğini içeren bir model önermesidir. Böylece teori XIX-XX asırlarda siyaset bilimi arenasına çıkmış olan liberalizm, komünizm, faşizm (ulusal-sosyalizm de dahil) fikirlerini eleştirerek, bunlara benzemeyen dördüncü bir ideolojik yolu temsil eden fikirlerin temellerini oluşturmaktadır. Dugin'e göre günümüz dünyasında insanlığın hayata uyguladığı üç temel ideolojinin (liberalizm, komünizm, faşizm) dünya görüşü evrensel yapıyı yeniden biçimlendirmek için yetersiz ve hatta bazıları tehdit oluşturucu boyuttur. "Dödüncü dış politika teorisi" ise bu üç ideolojiye benzemeyen ve günümüz hayat şartlarına cevap veren, dünyayı yaşanabilir olarak yeniden nasıl yapılandırılabilir sorusuna cevap arayan ve ideolojik anlamda yeni fikirler üretebilen, böylece bir model yaratan fikir akımıdır.²²

Dugin'e göre günümüz dünyasında liberalizm ideolojisi diğer ikisini, yani komünizm ile faşizmin önerdiği dünya görüşlerini yenerek, kendi değerlerini Atlantikçi ülkelerinin elleriyle dünyaya empoze etmeye çalışmaktadır. Yani ona göre liberalizm ideolojisini önder edinmiş ülkeler, dünyanın tamamını liberal ideolojiye göre yeniden yapılandırmaya çalışmaktadırlar. Nitekin Dugin, Fukuyama'nın diliyle liberal dünyaya yaklaşarak, SSCB'nin ve bunun sonucu olarak kümünizmin dağılmasından sonra liberalizm dünya görüşünün kazanarak ve bundan böyle liberalizmi devirebilecek herhangi bir ideolojinin ortaya çıkamayacağını, artık bu anlamda dünya tarihinin sonu geldiğini ve tüm dünyanın liberal ideolojiye göre yeniden yapılandırılacağını varsayıldığını beyan eder. Ancak SSCB'nin dağılmasına 20 yıl geçmesine rağmen, yine de küresel boyutta tam anlamıyla liberal düzenin işlemediğini ve aslında böyle bir düzenin sömüren ve sömürülen ülkelerin meydana gelmesinin yolunu açtığını, bir anlamda uluslararası sistemin adaletsiz gelir dağılımını beraberinde getirdiğine tanık olmaktayız. Böylece Dugin, XIX-XX asırlarda ortaya çıkarak, kitleleri peşinden sürükleyen üç temel ideolojiyi derinden incelemiştir ve her birinin tüm insanlık çıkarına hizmet eden yanlarını tesbit ederek, bir anlamda onların sadece iyi taraflarını alarak "Dödüncü dış politika teorisine" ekleyerek, geliştirmeye çalışmıştır.²³

Bu kapsamda "Dödüncü dış politika teorisi" liberal ideolojideki

²² Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

²³ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

bireye sınırsız bir şekilde istediğini yapabilme mantığına karşı çıkmaktadır, ancak liberalizmin hürriyet/özgürlük kavramının insanlık adına ve belli bir rasyonel mantığa uygun olarak kullanılmasının doğru olduğunu savunmaktadır. Bundan dolayı "Dödüncü dış politika teorisinin" temelinde gerektiği takdirde özgürlükleri sınırlandırabilecek, sadece devletin güvenliğine olumsuz yansımayaacak, rasyonel davranışlara sürükleyen özgürlüğün mümkün olduğu mantığı vardır. Diğer taraftan "Dödüncü dış politika teorisi" klasik anlamdaki komünizm ideolojisinin kabul edilemez olduğunu vurgulayarak, komünizmin toplumun çeşitli oligarşi gruplar tarafından sömürüldüğü fikrini kabullenmektedir ve bu mantığı aynen dış politikaya taşıyarak, emperyalizm amacını güden devletlerinin geniş yayılımının diğer güçlü devletler tarafından durdurulması gerektiğini, aksi halde dünyanın istenmeyen kaosa dönüşeceğini teyit etmiştir. "Dödüncü dış politika teorisi" faşizmin tek ulus üstünlüğü fikrini asla kabul etmemektedir ve tarihte buna benzer politikaları izleyen devletlerinin akıbetlerinin nasıl sonuçlandığının bilindiğini vurgular. Bu bağlamda "Dödüncü dış politika teorisi" iç politikada tüm etnik yapılarının eşit olduğunu ve birilerinin diğerleri üstünde yer almadığını, dış politikada ise uluslararası ilişkiler alanında bağımsız devletlerinin (aktörlerinin) hepsinin eşit düzeyde temsil edilmesini savunmaktadır. Dugin'in geliştirdiği "Dödüncü dış politika teorisi" çerçevesinde özellikle milliyetçi akımlara karşı çıkılarak, Avrasya'da yer alan çeşitli etniklerinin Rus etnik yapının oluşturduğu çadırı altında yer alması gerektiği fikrinin alt yapısını oluşturmuştur. Böylece Avrasyacılık fikirlerinin temelinde yer alan Rusların Slav-Türk etnik kökenlerinin canlanmasıyla hayat bulabileceği ve Avrasya'da yeniden güçlü bir aktör olma arzusu söz konusuysa, Slavlar ile sınırlı dış politikasının oluşturulmamasıdır ve aksine daha geniş etnik yapılar üzerinde nüfuzunu genişletmek adına Avrasyacı dış politika izlenmesidir ve böyle bir amaç entegrasyon hareketlerini çeşitli entegrasyon hareketleriyle hayata geçirilmeye çalışılmalıdır.²⁴

Dugin'in Rusya'ya iç ve dış politika bağlamında yeni bir ideoloji geliştirirken Carl Schmitt'n teorik fikirlerinden etkin bir şekilde istifade etmiştir. Özellikle Schmitt'in "Büyük alan teorisi" ve "Dünyanın Nomos'u" adlı felsefi bakış açıları bunların başlıca örnekleridir. Schmitt'in her iki konusunu derinden inceleyen Dugin, sadece Rusya'nın egemenliği/nüfuzu altında yer alan Monroe doktrinine benzer "Büyük alanın" olması gerektiğini ve böyle bir

²⁴ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

alanın "Dördüncü dünya nomosu" olarak açıkladığı çok kutuplu bir yapıda mümkün olduğunu teyit etmiştir. Dugin Schmitt'in düşünce fikirleri üzerinden konuşarak, günümüze kadar dünyanın üç nomostan geçtiğini ve bunların birincisi 1648'den İkinci dünya savaşının sonuna kadar devam eden "Westphalia sisteminin" tohumunun attığı bir dünya nomosu olduğunu, ikinci dünya nomosunun ise İkinci dünya savaşından iki kutuplu dünya sisteminin yıkıldığı dönemine kadar geliştiği ve iki başat aktörün farklı dünya görüşleri çerçevesinde devam ettiğini dile getirir. Üçüncü dünya nomosu ise SSCB'nin yıkılmasıyla liberal ve Pazar ekonomisine dayalı tek bir merkeze dayanan bir dünyayı kurmaya çalışan bir dünya nomosudur. Dugin'e göre böyle bir dünya daha tam olarak kurulabilmiş değildir, ama eğer böyle bir düzene karşı mücadele edilmez ise kurulabileceğini savunur. Dugin'e göre üçüncü dünya nomosuna karşı dünyayı yöneten çeşitli merkezleri temsilen oluşturulması gerekli çok kutuplu dünya nomosu kurulmalıdır. Dugin'e göre bir başat/güçlü devletin dış politika alanındaki bencil ve emperyal davranışları diğer başat/güçlü devletlerin bencilliği ile dengelenmez ise dünya sürekli savaşılan, yaşanmaz bir alana dönüşür. Böyle bir durumda dünya güvenliği ile istikrarlığın sağlanması sadece çok kutuplu bir düzenin uygulanmasıyla mümkündür. Böyle bir dünyanın oluşumuna "Dördüncü dünya nomosu" adını vermiştir. "Dördüncü dünya nomosu" hayata "Dördüncü dış politika teorisi" çerçevesinde uygulanabileceğini teyit eder.²⁵

Ayrıca Dugin Rusya'nın dış politika alanında kısa vadede hayata geçirmesi gerekli amaçları şu şekilde sıralamıştır: a) Rusya'nın toprak bütünlüğünü korumak ve hertürlü ayrılıkçı hareketleri güçle olsa da bastırmaktır; b) Rusya'nın kültürel kodlarını içeren fikirleri yeniden canlandırmak ve korumasını sağlamaktır. Bu kapsamda ABD'nin önderliğinde dünyaya empoze edilmeye çalışılan sadece Batıcı kültürü temsil eden fikirlerin filizlenmesine ve yayılımına karşı tavır takınmak; c) BDT alanında NATO ve buna benzer örgütlerinin askeri üslerinin kurulmamasını sağlayarak, güvenlik kuşağını oluşturmaktır. Bu amaç ya BDT ülkelerini KGAÖ'ye daha fazla kenetleyerek, yada çeşitli anlaşmalar çerçevesinde tarafsızlık statüsü kazandırılarak sağlanmalıdır; d) Küreselleşme sürecine ve ABD ile NATO'ya karşı bağımsızlığı ile kültürel kodlarını korumak isteyen tüm devletler ile ittifak yapılmalıdır, bu tür

²⁵ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

devletlerle askeri-siyasi ilişkiler geliştirilmeye çalışılmalıdır.²⁶

Dugin ülke yöneticilerine Rusya'nın yakın çevresine yönelik izlemesi gerekli dış politikası konusunda şunları önermektedir: a) BDT alanında Rusya'nın etkisinin yeniden canlandırılması, yakın çevre ülkeleri içinde Rusya yanlısı veya sempati duyan çeşitli siyasi partiler ile hareketlerin kurulması sağlanmalı, böyle bir yapılanma var ise onlara destek sağlayarak güçlendirilmelidir. Aynı şeyin ABD ve AB ülkelerinin yapmasına müsaade edilmemelidir. Yakın çevre alanının iç siyasi arenasında Rusya yanlısı siyasi kurumları ve örgütlenmeleri oluşturmak için yumuşak güç akıllı bir şekilde kullanılmalıdır ve bu kapsamda ABD'nin kullanmış olduğu araçlar etkin bir şekilde incelenip, örnek alınabilir. Böyle Rusya devletin üstü örtülü desteğini alan çeşitli sivil toplum örgütleri ile bağımsız gençlik kolları üzerinden hareket etmelidir, devletin böyle bir işlerde eli olduğu asla gösterilmemelidir; b) Rusya hiçbir şekilde Ukrayna, Gürcistan, Moldova, Azerbaycan veya Ermenistan'ın NATO'ya üyeliğine onay vermemelidir, onların ABD önderliğindeki bu siyasi-askeri ittifaka girmemesini sağlamalıdır. Eğer ifade edilenin tersi gerçekleşir ve bu ülkelerden herhangi biri NATO üyesi olursa, Rusya onların toprak bütünlüğünü koruma taahhüdünden vazgeçmelidir ve hatta gerekirse bu ülkelerdeki Rus etnik yapılarının çoğunlukta yaşadığı bölgeler bağımsızlığa itilmelidir, zamanla bu bölgeler Rusya'nın bir parçası haline getirilmelidir; c) Rusya ile BDT arasındaki ekonomik ilişkiler derinlemesine genişletilmelidir, Rusya devlet olarak kontrolü sağladığı büyük işadamlarının eliyle Rusya'nın çıkarlarını bir adım ilerletecek büyük ekonomik projeleri hayata geçermeye çalışmalıdır; d) Rusya BDT ülkeleri ile ilişkileri sadece ekonomik alanla sınırlı olmamalıdır, özellikle eğitim, kültür ve çeşitli sanat dallarını içeren ilişkiler de genişletilmelidir. Çünkü bu tür ilişkiler de Rusya'nın etkisinin sağlamlaştırıcı temel etkenlerdir; e) Rusya'nın yakın çevre alanında Avrasyacılık fikirlerinin gelişimi sağlanmalıdır ve böge devletlerinin güvenliği ile istikrarlığını sadece Moskova'nın sağlayabileceği fikirlerinin yayılımı medya aracılığıyla ele alınmalıdır. Bu kapsamda yakın çevreye yayın yapan Rus medyaları devletin güdümünde olmalıdır, değil ise güdümüne alınmalıdır; f) Rusya yöneticileri yakın çevresine yönelik hertürlü tetikleri etkin bir şekilde kullanarak, onları Moskova'nın önderliğinde kurulan askeri-siyasi, ekonomik, kültürel vs.

²⁶ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *K Vneşnepolitičeskoj Strategii Rossi V XXI Veke (XXI asırda Rusya'nın dış politika stratejisi üzerine)*, 18.04.2010, <http://konservativizm.org/konservativizm/theory/180410222514.xhtml>, Son erişim 25.10.2014

entegrasyon hareketlere üye olması veya kenetlenmesi sağlanmalıdır.²⁷

Dugin Rusya'nın uzak çevresine yönelik izlemesi gerekli dış politika amaçlarını şöyle özetlemektedir: a) ABD'nin tek başına hegemon olma isteğine karşı çıkar her bir devlete yardım elini uzatarak, destekçi çıkmaya çalışmaktır. Bu kapsamda özellikle İran, Venezuela, Nikaragua, Bolivya, Libya, Kuzey Kore, Suriye ve bunlara benzer dış politika izleyen ülkelerin desteklenmesi ve arkasında olmak, ABD etkisinin dünyada azalması ve hatta kırılması açısından önem arz etmektedir; b) ABD'ye doğrudan karşı çıkmayarak, ancak dünyanın çok kutuplu düzen olarak gelişmesini isteyen ve dış ilişkilerini çeşitlendiren devletler ile Rusya mutlaka etkin ilişkilere sahip olmaya adım atmalıdır. Bu kategoriye özellikle Çin, Brezilya, Hindistan ve bazı uluslararası konularda ABD karşıtı fikirleri savunan AB, Türkiye ve İsrail'le bağlantılar canlı tutulmalıdır, konjoktörün sağladığı imkanlar etkin bir şekilde faydalanılmalıdır; c) Rusya'nın ekonomisini canlı tutmak için uzak ve yakın çevre demeden, hem Batı'daki hemde Doğu'daki ülkeler ile enerji alanında, özellikle ekonomik ilişkilerin yüksek seviyeye ulaşması sağlanmalıdır. Yukarıda hem yakın çevreye hemde uzak çevreye izlenmesi gerekli dış politika amaçları adım adım gerçekleşir ise Rusya'nın bir kere yakın çevre alanı üzerinde nüfuzu artmaya başlayacaktır, diğer taraftan dünya politikasındaki ağırlığı yeniden hissedilecektir. Böylece Rusya umduğuna nail olacaktır.²⁸

Dugin kaleme aldığı "Rus jeopolitiği: Avrasyacı yaklaşım" adlı çalışmasında Rusya'nın yakın çevresini detaylı bir şekilde analiz etmiştir. Ona göre Rusya yakın çevre alanında yeniden etkisini tesis etmek istiyorsa, ilk önce ABD'nin önderliğinde kurulmaya çalışılan "Atlantikçi Büyük Alan" projesi olan tek dünya hükümetini ortadan kaldırmaya dayalı dış politika izlemelidir. Yani Dugin, ABD'nin etkisi ve nüfuzu hangi bölgede olursa olsun kırılmaya çalışılmalıdır, dünya ölçeğinde ABD'nin hegemonik adımları sınırlandırılmalıdır fikrini dile getirmektedir. Böylece Dugin, dünyada olup biten tüm olayların ip ucunu Washington'da aramaktadır ve her bölgedeki karışıklığın arkasında ABD elinin olduğunu ileri sürmektedir. Böyle bir durumdan kurtulmanın tek yolunun ise ABD'nin tek dünya felsefesini içeren "Atlantikçi Büyük Alan" projesine karşı dünya görüşünü savunan ve farklı ile anti ideolojilerle beslenen "Yeni Büyük Alan

²⁷ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

²⁸ Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *a.g.m.*

veya Alanları" vücuda getirmek olduğunu vurgular.²⁹ Dugin'e göre "Atlantikçi Büyük Alan" projesini hayata geçirmeye çalışan ABD, Rusya'nın yakın çevresini Moskova merkezinden uzaklaştırmak istemektedir ve dış politikasını bu yönde kullanmaktadır. Rusya ise Avrasya adasının kalbinde, yani Heartland sıfatıyla "Atlantikçi Büyük Alan" projesine karşı bir "Yeni Büyük Alan" fikirlerini hayata geçirebilir ve alternatif Büyük Alan merkezi olabilir. Böylece Rusya yakın çevresinden başlamak üzere "Atlantikçi Büyük Alan'a" karşı çıkan herkesi toplayabilir ve onları korumasına alabilir, aynı şekilde çeşitli bölgeler benzer "Anti Büyük Alanlar'ın" oluşmasına ön ayak olabilir. Rusya böyle davranmakla genel anlamda dünyada, özel anlamda yakın çevresinde etkisini sınırlamaya çalışan ABD'nin nüfuzunu azaltabilir, hatta zamanla tamamen kaybolmasına ön ayak olabilir tezini geliştirmiştir.³⁰ Diğer taraftan Dugin, Rusya'nın Moskova önderliğinde kuracağı "Anti-Atlantikçi Büyük Alan" projesini hayata geçirirken, ülke içinde fazla milliyetçi akımlarının ortaya çıkmamasın adikkat etmesini önererek, "Anti-Atlantikçi Büyük Alan" projesinin gerçek anlamda hayata geçebilmesi için ABD'nin tek dünya hükümetine karşı çıkan tüm etnik yapıları kucaklamakla mümkün olabileceği savını dile getirir. Böylece ona göre Rusya'nın hayata geçireceği ABD hegemonluğuna karşı projelere sadece Slav ülkeleri dahil edilmekle yetinilmemelidir, aynı zamanda diğer etnik yapıları da, özellikle yakın çevre alanındaki etnikleri de içine alan geniş yelpazeyi temsil etmelidir.³¹

Ayrıca Dugin ABD karşıtı "Büyük Alan" projesinin bir ayağının Avrupa'da kurabileceğini dile getirir. Çünkü ona göre teknik ve iktisadi gelişmişlik düzeyine göre Avrupa, ABD'nin ciddi rakibi olabilir. Bunun tarihte örnekleri mevcuttur, Nazi Almanya'sı veya De Gaulle dönemi bunun bariz emsallerini oluşturur. Böylece Dugin'e göre ABD'den bağımsız "Avrupa Büyük Alan" projesini tarihsel anlamda Anglo-Sakson ülkelerine karşı çıkan ve Avrupa ülkeleri için en kıtasal devlet olan Almanya tarafından "Mitteleuropa" (Orta Avrupa) etrafında teşekkül edilebilir. Böylece Dugin, Rusya'nın Batı yakasında yer alan yakın çevresinin (Baltık cumhuriyetleri, Ukrayna, Moldova'nın) anti-tekdünyacı jeopolitik bir ittifaka sadece Almanya eğilimli Orta Avrupa Blokuna dahil olmakla mümkün olabileceğini vurgular.³² Böyle bir senaryonun Batı Ukrayna ve Estonya için uygun

²⁹Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, Çev. Vügar İmanov, İstanbul, Küre yayınları, 2010, s. 247-248

³⁰ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 250

³¹ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 251

³² Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 252

olduğunu dile getiren Dugin, yakın çevre ülkelerinden olan Beyaz Rusya ve Ukrayna'nın doğu ve merkezi kısımları için çekim merkezi olarak Moskova'nın kalmaya devam edeceğini teyit etmiştir. Dugin Rusya'nın yakın çevresi olan Litvanya için ikili fonksiyonu yerine getirdiğini ve Rusya'ya karşı Batı kültürü kartını kullandığını, Orta Avrupa'ya karşı ise Polonya ile birlikte Baltık-Slav kültürünü etkin bir şekilde kullanmaya çalışmıştır. Letonya ise Baltık bölgesinde dış etkilerin periferisi olarak genelde hiçbir zaman jeopolitik tarihinde bağımsız bir rol oynamadığını vurgulayarak, Moldova'nın hiçbir zaman kendi devletçiliğine sahip olmadığını ve Ortodoks olması nedeniyle Rusya'ya daha fazla yakın olması gerektiğini, bu kapsamda Rusya'nın yakın çevresi anlamında Moldova'yı Romenler üzerinden Avrupa ülkelerine kaptırmayarak, sürekli etkisi ve nüfuzu altında tutmasını vurgulamıştır. Yine Dugin'e göre, eğer Rusya Avrasyacı entegrasyon misyonunu inkâr ederse, yakın çevresindeki Batı ülkelerini Orta Avrupa'nın etkin aktörlerine kaptırabilir ve bu ülkeler (Beyaz Rusya, Ukrayna, Baltık cumhuriyetleri ile Moldova) üzerindeki nüfuzunun sona ereceğini teyit eder.³³

Rusya'nın Doğu alanındaki yakın çevresini Orta Asya bağlamında analiz eden Dugin, Rusya ve Çin dışında doğrudan jeopolitik entegrasyon kıskacına üç muhtemel merkez tarafından alınabileceğini vurgulamıştır. Bunlar, kıtasal İslami ve devrimci İran; lâik, Atlantikçi, profan, milliyetçi Türkiye; İslam'ın radikal ve teokratik yapısına sahip Suudi Arabistan'dır. Dugin İslamcı İran'ı açık anti-tek dünyacı yönelişi ve küresel bazda Dünya İslam Devrimi iddiasıyla dinamik ve kuvvetli bir güçtür. Jeopolitik anlamda İran, büyük büyük Avrasya blokunun çekirdeği olmak için stratejik, ekonomik ve ideolojik tüm imkânları haiz salt kıtasal bir devlettir. Dugin'e göre, eğer İran jeopolitik anlamda Büyük bir alan oluşturacak olursa, bu alan sınırlarına Afganistan, Pakistan, Tacikistan ve zamanla Özbekistan'ın da girebileceğini vurgular. Dugin Rusya açısından böyle bir alanın hayata geçmesi istenmez iken, ancak günümüz sınırları açısından İran'ın anti-tek dünyacı yönelişinden dolayı desteklenmesi ve arkasında durulması gerektiğini beyan eder.³⁴ Aynı fikirleri Rusya'nın etkin analizcisi Sergei Drujilovski dile getirmiştir. Ona göre Rusya - İran ilişkileri tarihsel anlamda her zaman dostça gelişmiştir ve günümüz dünyasında Rusya açısından İran'la dostça ilişkiler geliştirmek hayati öneme sahiptir, bir anlamda İran ülkesi Rusya açısından kırmızı çizgi niteliğindedir. İran'a

³³ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 253-254

³⁴ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 258-260

yapılacak olan herhangi bir saldırı veya dış müdahale doğrudan Rusya'ya yapılmış sayılacaktır, bundan dolayı Rusya hiçbir zaman İran ile dostça ilişkileri kesmeyecektir ve stratejik işbirliği iki ülkenin çıkarlarına uygun olarak devam edecektir.³⁵

Dugin Türkiye'yi Rusya'nın Orta Asya yakın çevresi bağlamında inceleyerek, her şeyden önce Türkiye'yi fiilen Atlantikçiliğin ve tekdünyacılığın Doğu'daki ileri karakolu olduğunu dile getirerek, Rusya ve benzeri devletlerin güçlenmesini önlemeye çalışan Asya-Doğu ile Arap alemi arasında Atlantikçi blok tarafından oluşturulan "tampon kordonu" olduğunu vurgular. Tek dünyacı bir dünya düzenine yakın olmaya çalışan Orta Asya devletlerinin, bu amacı Türkiye üzerinden yapabileceğini ve özellikle etnik yapı bakımından bölge halklarının Türk olması bunu kolaylaştırdığını beyan etmektedir. Orta Asya bağlamında böyle bir gelişim senaryosunu sadece Rusya-İran ittifakının ortadan kaldırılabileceğini teyit eder.³⁶

İslam'ın Vehhabilik modelini temsil eden Suudi Arabistan'a değinen Dugin, bu ülkenin de tek dünyacı hükümetin dünya düzenine hizmet ettiğini, çünkü Arap petrolünün denetimi vasıtasıyla Avrupa ekonomisini yöneten ABD'nin ve ekonomilerini Amerikan petrodolları üzerine oturtan Suudi krallarının menfaatlerinin örtüştüğünü dile getirerek, ABD'nin kendisinden bağımsız "Arap Büyük Alanını" kurmaya müsaade etmeyeceğini, bundan dolayı Orta Asya devletlerinin "Vehhabilik" bayrağı altında Arap-İslan entegrasyon yolunu seçmesi yine de tekdünyacı projeye katılma anlamını taşıyacaktır. Ancak bu Türkiye'nin temsil ettiği Pantürkizm'in laik-milliyetçi versiyonu değil, ahlakçı-teokratik varyantını oluşturacaktır. Böylece bu yolda Rusya ve benzeri aktörlerin güçlenmesine karşı oluşturulan "tampon kordonundan" başka bir şey değildir. Bundan dolayı Dugin'e göre, eğer Rusya Orta Asya'yı paylaşmak zorunda kalırsa, en uygun devletin tek dünyacı hükümetin dünya düzenine ciddi şekilde karşı çıkan İran'dır. Bundan dolayı Rusya İran'la ilişkileri geliştirmeye devam etmelidir, birçok bölgesel konularda işbirliği yapmalıdır. Diğer taraftan Dugin dünyanın en azından farklı dünya görüşlerine sahip iki kutuplu dünya düzenini temsil etmelidir, eğer ABD önderliğinde tek dünyacı hükümetin dünya düzeni kurulursa Rusya'nın devlet olarak hayatta kalma şansının sıfıra ineceğinin altını çizmektedir.³⁷ Kısacası Dugin

³⁵ Sergei Drujilovski, *Razrıva Mejdu Rossiei İ İranom Ne Budet (Rusya ve İran Arasında Ayrılma Olmaz)*, 10.08.2012, <http://mgimo.ru/news/experts/document226253.phtml>, Son erişim 12.08.2012

³⁶ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 261-262

³⁷ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. 263-264

Rusya'nın önünde iki yolun olduğunu dile getirir: biri, Rusya Avrasyacı yolu seçerek, büyük kıtasal imparatorluk olacaktır; diğeri Batıcı ve Atlantikçi fikirlere baş eğerek, onların kölesi şeklinde kendi eliyle ülkeyi parçalamaya doğru götürüp, zamanla bağımsız ve güçlü devlet olabilme kabiliyetini kaybedecektir. Dugin bu iki yoldan birincisinin seçilmesini ve bu yolda iradeli bir şekilde dış politika stratejisi izlenmesini savunur.³⁸

SONUÇ

Rus jeopolitik geleneği ile temel karakterini ifade ettiğimiz çeşitli faktörleri biraraya topladığımız zaman, tarihten günümüze kadar Rusya'nın yakın ve uzak çevre alanına karşı izlediği dış politika felsefesinin jeopolitik kodlarının bütünü olarak analiz edilebilir. Yani Rusya ister yakın (sınırına yakın) ister uzak (sınırına uzak) çevre alanına olsun yukarıda vurguladığımız temel jeopolitik geleneğine dayanarak önceliklerini belirlemiştir. Rus jeopolitik kodları olarak ifade edebileceğimiz bu özellikleri kısaca aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Ruslar (ister halk ister yöneticiler olsun) hiçbir zaman birilerine bağımlı olmayı veya birilerinin boyunduruğu altında yaşamayı kabul etmezler;
- Ruslar halkın az olması ve yüzölçümün geniş olmasından dolayı hâlâ parçalanabileceğinden ve toprak bütünlüğünün bozulabileceğinden ciddi endişeler taşımaktadır ve tedirginlik duymaktadırlar;
- Ruslar güvenlik konusu söz konusu olunca hiçbir tavize yanaşmazlar, ister dış ister iç politikada ülkenin güvenliği herşeyin üstünde tutulur;
- Ruslar ABD ve diğer Batı ülkeleri tarafından dış baskılara maruz kaldığını ve bu baskıyı sadece küresel anlamda güçlü aktör olarak ortadan kaldırmaya inanmaktadır, güçlü bir aktör olmak için ise yakın çevre alanında nüfuzunu sağlamlaştırmaya bağlamaktadır;
- Rusya kimliğini sadece Asya ya da sadece Avrupa kimliğiyle sınırlanmak istemiyor, kendisini Asya ve Avrupa kültürünü barındıran Avrasya ülkesi olarak algılamaktadır ve dış politika yönünü Doğu ile Batı'yı eşit düzeyde dengeleyici öncelikler çerçevesinde belirlemektedir.

³⁸ Aleksandr Dugin, *a.g.e.*, s. IX-XVIII

Bunlarla birlikte Rus jeopolitik geleneğin şekillenmesinde ülkenin toprak bütünlüğü ile güvenliğinin sağlanması anlayışının büyük rol oynadığı teyit edebiliriz. Bu anlayışın doğal bir sonucu olarak Rusya sürekli olarak kendi askeri yapısını hazırda tutmayı ve askeri yapısını güçlendirmek için daha fazla finansal kaynaklar ayırarak sürekli geliştirmeyi devletin hayatiyeti açısından çok önemli saymıştır. Nitekim günümüzde bile Rusya'nın askeri doktrini incelendiği zaman, devletin hayatiyetini sağlama bağlamında güvenlik kuşkularının hâlâ yer aldığını ve bunu ortadan kaldırmak için askeri kuvvetleri hazırda tutmak için finansal kaynaklar ayırma ile sürekli geliştirme güdüsüyle hareket etmektedir.

KAYNAKÇA

Aleksandr Boronoev, Petr Smirnov, Rossiya İ Russkiye: Karakter Naroda İ Sudbı Stranı (Rusya Ve Ruslar: Halkın Karakteri Ve Ülkenin Kaderi), Sankt Peterburg, Lenizdat yayınları, 1992.

Aleksandr Dugin, *Konservativnaya Revolyusiya (Muhafazakâr devrimcilik)*, Moskova, Arktogeya yayınları, 1994.

Aleksandr Dugin, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım*, Çev. Vügar İmanov, İstanbul, Küre yayınları, 2010

Aleksandr Dugin, Vladimir Dobrenkov, *K Vneşnepolitiçeskoj Strategii Rossi V XXI Veke (XXI asırda Rusya'nın dış politika stratejisi üzerine)*, 18.04.2010, <http://konservatizm.org/konservatizm/theory/180410222514.xhtml>, Son erişim 04.11.2014

Andrei Kazansev, *Vokrug Politiki Moskvi V Srednei Azii Nakruçeno Mnogo Mifologii (Moskova'nın Orta Asya Politikası Etrafında Birçok Mitoloji (Efsaneler) Üretilmiştir)*, 21.08.2012, <http://www.mgimo.ru/news/experts/document226348.phtml>, Son erişim 04.11.2014.

Andreas Umland, *Evraziskiye Proektı Putina İ Dugina – Shodstva İ Razliçiya (Putin Ve Dugin'in Avrasya Projeleri – Benzeri Ve Farklılıkları)*, 19.06.2012, <http://inosmi.ru/politic/20120622/193954633.html>, Son erişim 04.11.2014

Fedor Nesterov, *Sviyaz Vremen (Zamanın Bağları)*, Moskova, Molodaya Gvardiya yayınları, 1987.

Leonid Milov, Prirodno-Klimatiçeski Faktor İ Osobennosti Rossiiskogo İstoriçeskogo Prosesa (Tabiat ve İklim Faktörü İle Rusya'nın Tarihsel Gelişim Süreci), *Voprosı İstorii (Tarih Soruları Dergisi)*, №4-5, 1992.

Lev Tihomirov, *Monarhiçeskaya Gosudarstvennost (Monarşi Devletçilik)*, Sankt Peterburg, Rossiiski İmperski Soyuz Orden yayınları, 1992.

Merve Suna Özel, *Çar Putin İle Üçüncü Dönem*, 05.09.2012, http://www.21yyte.org/tr/yazi6729-CAR_PUTIN_ile_Ucuncu_Donem.html, Son erişim 04.11.2014

Nikolai Berdiyaev, *İstoki İ Smisl Russkogo Kommunizma (Rus Komünizminin Geçmişi Ve Anlamı)*, Moskova, Nauka yayınları, 1990.

Nikolai Nartov, *Geopolitika (Jeopolitik)*, Moskova, Yuniti Dana yayınları, 2002.

Oleg Arin, *Dvadsat Pervii Vek. Mir Bez Rossii (Yirmi Birinci Asır. Rusya'sız Dünya)*, Moskova, Aliyans yayınları, 2001.

Petr Çadaev, *Apologiya Sumaşedşego (Delinin Apolojisi)*, Moskova, Sovremennik yayınları, 1989.

Petr Milyukov, *Oçerki Po İstorii Ruskoı Kulturu (Rus Kültür Tarihinin Derin Anlatımı)*, Cilt:1, Sankt Peterburg, İ. N. Skorohodova yayınları, 1909.

Sergei Drujilovski, *Razrıva Mejdu Rossiei İ İranom Ne Budet (Rusya ve İran Arasında Ayrılma Olmaz)*, 10.08.2012, <http://mgimo.ru/news/experts/document226253.phtml>, Son erişim 04.11.2014

Raşid Muhaev, *Geopolitika (Jeopolitik)*, Moskova, Yuniti Dana yayınları, 2010.

Vadim Simburski, *Ostrov Rossia Za Sem Let (Yedi Yıl İçinde Rusya Ada Konsepti)*, <http://www.politstudies.ru/universum/esse/1zmb.htm>, Son erişim 04.11.2014

Yan Vaslavski, *2012 Yılında Cumhurbaşkanı Putin'in 100 Günü: İllüzyonlar ve Gerçekler*, 03.09.2012, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=800&cid=1214&bolge=9&konu=0>, Son erişim 04.11.2014.

Yuri Polyakov, *Rossiskiye Prostorı: Blago İli Proklatiye (Rusya'nın Geniş Alanları: Ülkenin İyiliğine Mi, Yoksa Ülkenin baş Ağrısı Mı), Svobodnaya Mysl (Bağımsız Fikir Dergisi)*, 1992, №12.